

Agnieszka DRAGAN-PAWLUSIAK

FILANTROPIA JAKO WSPÓŁCZESNE NARZĘDZIE SPEKULACJI

Istotne jest odróżnienie filantropii od działalności charytatywnej. Fundamentem ich obu powinna być intencja niesienia pomocy, inne są jednak ich cele, forma i sposoby działania. Filantropia oznacza postępowanie zaplanowane, dalekosiężne i starannie przemyślane. Jest to pomoc finansowa oraz materialna o charakterze cyklicznym. Ponadto działalności filantropijnej nie motywuje etyka, towarzyszy jej natomiast pewna polityka. Politykę zaś wyznaczają interesy, podczas gdy etyka wiąże się z bezinteresownością.

Pieniądz, chociaż ulegał nieustannym przemianom nadającym mu coraz bardziej umowny charakter, od wieków niezmiennie pozostaje kluczowym elementem relacji międzyludzkich i gospodarczych¹. Bywa rozmaicie definiowany², szczególnie trafna wydaje się definicja sformułowana przez Kamillę Marchewkę: „Pieniądz to prawny środek płatniczy, będący również jednostką ewidencyjną, którego podstawową cechą jest płynność”³. Początkowo funkcję pieniądza pełniły towary konsumpcyjne⁴, takie jak: bydło, skóry, futra, muszle, zboże czy sól. W wymianie barterowej istotny problem stanowiła podzielność i trwałość dobra⁵. Ponieważ w przypadku towarów trudno było zapewnić te dwie cechy, z biegiem czasu szeroko rozumiany pieniądz przekształcił się w wykorzystywany w transakcjach handlowych na całym świecie środek płatniczy w postaci monet wykonanych ze szlachetnego kruszcu, następnie papierowych banknotów, a w końcu przyjął postać pieniądza elektronicznego (cyfrowego) lub wirtualnego. Współczesny pieniądz charakteryzuje się takimi cechami, jak: powszechna rozpoznawalność, trwałość, podzielność, poręczność, jednorodność, oryginalność i ograniczona podaż⁶.

¹ Por. S. K u b i c z e k, *Od barteru do pieniądza wirtualnego – charakterystyka procesu dematerializacji pieniądza*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 15(2015) nr 236, s. 46.

² Por. np. Z. F e d o r o w i c z, *Teorie pieniądza*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 1999, s. 30.

³ K. M a r c h e w k a, *Funkcje pieniądza a funkcje kapitałów (oszczędności) pieniężnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 63(2001) nr 4, s. 193.

⁴ Por. A. K a ż m i e r z a k, *Pieniądz w kapitalizmie. Zarys problematyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1992, s. 10.

⁵ Por. tamże, s. 10n.

⁶ Por. Z. K n a k i e w i c z, *Problemy kreacji pieniądza i regulacji obiegu pieniężnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 60(1998) nr 3-4, s. 165-167 (<https://repozyto->

W gospodarce towarowo-pieniężnej pieniądź pełni funkcje: miernika wartości (w jednostkach pieniężnych podawane są ceny, czyli wartości towarów i usług), środka cyrkulacji (pośredniczy w wymianie towarów i zmianie właściciela w układzie towar–pieniądz–towar), środka tezauryzacji (umożliwia nam bogacenie się) i środka płatniczego (za jego pomocą dokonujemy płatności transferowych lub transakcji, w których przepływ dóbr nie jest równoczesny z zapłatą)⁷.

Tak jak zmieniają się formy pieniądza, przechodząc od postaci realnej (gotówki lub czeku) do wirtualnej (pieniądza elektronicznego), zmienia się też postrzeganie pieniądza. Nie jest on już traktowany wyłącznie jako środek płatniczy⁸, chociaż – co należy podkreślić – to nadal jego główna funkcja⁹. Co raz częściej jednak bywa on wykorzystywany, zwłaszcza przez banki (a także „banksterów”¹⁰), jako narzędzie polityki, manipulacji, kontroli, destabilizacji, rewolucji i terroru. „Motorem takich działań jest monstrualna chciwość, która stała się religią XXI wieku, wprzęgając do swego rydwanu ideologie, etykę, kulturę, media, systemy polityczne, wielkie międzynarodowe organizacje, rządy i państwa”¹¹. Współcześnie ujawnia się globalna rola pieniądza, sprzyjająca polityce globalizacji między innymi poprzez zadłużanie, a zatem uzależnianie sfery publicznej, czyli państw (społeczeństw) od sfery prywatnej, czyli banków¹².

Wobec słabości sektora publicznego pojawiają się tendencje do wykorzystywania pieniądza jako środka do udzielania pomocy potrzebującym poprzez tak zwaną działalność filantropijną, obecnie mającą światowy zasięg. Czy jednak głównym celem tej działalności jest pomoc potrzebującym?

CELE, ZAŁOŻENIA I RODZAJE FILANTROPII

Słowo „filantropia” wywodzi się z języka starogreckiego (gr. *philanthrōpia* – dobroczynność i życzliwość; *philánthrōpos* – kochający ludzkość) i oznacza bezinteresowne udzielanie pomocy potrzebującym, dobroczynność oraz bene-

rium.amu.edu.pl/bitstream/10593/5477/1/12_Zenobia_Knakiewicz_Problemy%20krecacji%20pieni-%C4%85dza%20i%20regulacji%20obiegu%20pieni%C4%99%C5%BCnego_163-179.pdf).

⁷ Por. Z. D a c h, *Podstawy mikroekonomii*, Wydawnictwo Naukowe Synaba, Kraków 1999, s. 21n.

⁸ Por. J. G ó r k a, *Efektywność instrumentów płatniczych w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013, s. 25.

⁹ Por. J. W ł ó d a r c z y k, *O kontrowersjach wokół funkcjonalnej definicji pieniądza*, „Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Studia Ekonomiczne” 2014, nr 176, s. 141n.

¹⁰ Terminem tym określa się gangsterów działających w sferze finansów i bankowości.

¹¹ J. S z e w c z a k, *Banksterzy. Kulisy globalnej zмовy*, Biały Kruk, Kraków 2016, s. 8.

¹² Por. tamże, s. 8n.

ficjencie¹³. Ta altruistyczna pomoc może przyjąć różne formy: od miłosierdzia, hojności, jałmużny, społecznictwa, humanitaryzmu do ofiarności, podarunków, datków, sponsoringu, zasiłku czy angel investing¹⁴. „Perspektywa filantropijna wskazuje, iż należy zauważać w wielu drobnych aktach czyny miłosierne, takie jak zrozumienie, współodczuwanie, nieosądzanie, wybaczenie”¹⁵.

Istotne jest odróżnienie filantropii od działalności charytatywnej. Fundamentem ich obu powinna być intencja niesienia pomocy, inne są jednak ich cele, forma i sposoby działania. Filantropia oznacza postępowanie zaplanowane, dalekosiężne i starannie przemyślane. Jest to pomoc finansowa oraz materialna o charakterze cyklicznym¹⁶. Ponadto działalności filantropijnej nie motywuje etyka, towarzyszy jej natomiast pewna polityka. Politykę zaś wyznaczają interesy, podczas gdy etyka wiąże się z bezinteresownością.

Mówiąc o działalności charytatywnej, nie sposób nie wspomnieć o roli Kościoła katolickiego. Posługa charytatywna należy do podstawowej misji Kościoła oraz stanowi istotny obszar jego działalności społecznej, do której zalicza się również edukację czy rozwijanie kultury. Z raportu Instytutu Statystyki Kościoła opublikowanego w roku 2015 w Polsce wynika, że pomoc potrzebującym udzielana jest najczęściej na poziomie lokalnym (przez parafie) oraz na poziomie instytucjonalnym (między innymi poprzez szkoły katolickie, zgromadzenia zakonne czy Caritas)¹⁷.

Z filantropią często kojarzona bywa działalność szeroko pojmowanych organizacji trzeciego sektora, obywatelskiego, czyli organizacji non profit lub pozarządowych¹⁸. Według danych Departamentu Stanu w USA istnieje około półtora miliona rzeczywiście działających organizacji pozarządowych (ang. non governmental organisation – NGO). Podejmują one działania o zasięgu regionalnym, państwowym lub międzynarodowym – globalnym. Źródła finansowania tych organizacji obejmują darowizny od osób prywatnych i przedsiębiorstw

¹³ Por. hasło „Filantropia”, w: *Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. Dunaj, Wydawnictwo Wilga, Warszawa 1996, s. 252.

¹⁴ Mianem „angel investing” określa się wspieranie innowacyjnych inicjatyw rynkowych początkujących przedsiębiorców poprzez pozyskiwanie doświadczonych i odpowiedzialnych inwestorów o wyróżniającej się reputacji na rynku. Na ten temat zob. K. O r ł o w s k i, *Anioły biznesu*, http://www.pi.gov.pl/Finanse/chapter_95012.asp.

¹⁵ A. J a n i a k - S t a s z e k, Recenzja książki: K. Obsulewicz-Niewińska *Nieobalamucona wrażliwość. Pisarze pozytywizmu o filantropii i miłosierdziu*, „Wiek XIX: Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 45(2010) nr 3, s. 246.

¹⁶ Zob. *Filantropia jako kluczowy element biznesu rodzinnego*, <http://familybusiness.ibrpolska.pl/filantropia-biznesu-rodzinnego/>.

¹⁷ Por. *Posługa charytatywna kościoła katolickiego w Polsce. Raport z pierwszego ogólnopolskiego badania kościelnych instytucji oraz organizacji charytatywnych*, oprac. W. Sadłoń SAC, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego, Warszawa 2015, s. 16.

¹⁸ Są one znane na świecie między innymi jako: charitable organizations, non-profit organizations, voluntary sector czy independent sector.

nastawionych na zysk, dotacje od rządu federalnego, stanowego lub lokalnego czy nawet rządów zagranicznych¹⁹.

Najpopularniejszym rodzajem organizacji pozarządowych są fundacje. Słownik PWN dość szeroko definiuje fundację jako instytucję, „której podstawą istnienia jest majątek przeznaczony przez jej założyciela na określony cel społeczny”²⁰. Fundacje często powstawały po to, by ludzie bogaci mogli uniknąć płacenia podatków, a więc uchylić się od spełnienia obowiązku publicznego.

Wobec negatywnych zjawisk, o których donoszą media: klęsk żywiołowych, postępującej bezdomności, ubóstwa, niskiego poziomu opieki medycznej i edukacji, niedożywienia (głównie dzieci), marginalizacji społecznej, dyskryminacji ze względu na płeć, chorób, destrukcji środowiska naturalnego, krzywdzenia zwierząt, kryzysu migracyjnego oraz wzrostu przestępczości, na świecie obserwowany jest wzrost zainteresowania niesieniem pomocy materialnej potrzebującym²¹. Tendencja ta stanowi następstwo poczucia bezradności w kwestii zmiany warunków społecznych, a nawet faktycznego braku możliwości ingerowania w nie. W związku z tym obecnie duży nacisk kładziony jest na filantropię prywatną, stanowi ona bowiem ważne źródło finansowania rozwoju na całym świecie i odgrywa kluczową rolę w realizacji przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych w dniu 25 września 2015 roku tak zwanej Agendy 2030 (Agendy Addis)²². Rezolucja ta stanowi ważny krok w kierunku uznania roli filantropii prywatnej we wspieraniu globalnego rozwoju oraz poprawy warunków społecznych na świecie. Zachęca do wzmożonej współpracy między podmiotami filantropijnymi, rządami i innymi zainteresowanymi stronami oraz nakłania fundacje do rozeznania lokalnych warunków i dostosowania działań do krajowych polityk i priorytetów. Wyzwaniem dla darczyńców filantropijnych jest zarządzanie ich zasobami poprzez inwestycje, które uwzględniają zarówno finansowe, jak i niefinansowe kryteria inwestycyjne²³. Jak bowiem twierdził ekonomista John

¹⁹ Zob. *Non-Governmental Organizations (NGOs) in the United States*, <https://www.state.gov/j/drl/rls/fs/2017/266904.htm>.

²⁰ Hasło „Fundacja” w: Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/fundacja;2558702.html>.

²¹ Zob. M. K a b a r a - D z i a d o s z, Recenzja książki: E. Leś, *Zarys historii dobroczynności i filantropii w Polsce*, „Idō – Ruch dla Kultury: rocznik naukowy: [filozofia, nauka, tradycje wschodu, kultura, zdrowie, edukacja]” 2(2001), s. 350-353.

²² Zob. Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne w dniu 25 września 2015 r. (A/RES/70/1), *Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030*, http://www.un.org.un.org.pl/files/164/Agenda%202030_pl_2016_ostateczna.pdf.

²³ Zob. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), *Philanthropy*, „Inter-Agency Task Force on Financing For Development”, August 2016, s. 1, http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2016/01/Philanthropy_OECD_IATF-Issue-Brief.pdf.

M. Keynes: „Do pieniędzy przywiązujemy tak wielką wagę dlatego, że są łącznikiem pomiędzy teraźniejszością a przyszłością”²⁴.

Należy podkreślić, że organizacje filantropijne pełnią obecnie istotną rolę w łagodzeniu konfliktów społecznych oraz w inicjowaniu i wdrażaniu nowatorskich rozwiązań organizacyjnych o charakterze naprawczym²⁵. Andrew Carnegie głosił, że ten, kto umiera jako człowiek bogaty, umiera w hańbie²⁶. Takie motto przyświecało dobroczyńcom w wieku dziewiętnastym, a współcześnie również wielu spośród ludzi najbogatszych uważa filantropię za swego rodzaju powinność wobec reszty społeczeństwa²⁷. Środki masowego przekazu często podają informacje o osobach przeznaczających setki milionów, a nawet miliardy dolarów na szlachetne cele. Ponadto znane osobistości korzystają ze swoich wpływów, aby skierować uwagę społeczeństwa na określone problemy. Ponieważ dzięki temu zaangażowaniu zyskują oni powszechny szacunek, również ludzie mniej zamożni, utożsamiając się ze swoimi idolami, aktywnie uczestniczą w różnorodnych akcjach charytatywnych. Osobną kwestią pozostaje skuteczność takich działań, prowadzonych długoterminowo. Na przykład w USA dochody organizacyjne w sektorze charytatywnym zbliżają się obecnie do dwóch trylionów dolarów rocznie (lub 5,4% PKB USA). To z kolei w ciągu ostatnich dziesięciu lat przyczyniło się do wzrostu zatrudnienia i wynagrodzeń w sektorze organizacji non profit oraz w sektorze publicznym i korporacyjnym²⁸. W związku z tym, że wciąż przybywa ludzi zamożnych, tendencja do rozwijania tego typu działalności będzie wzrastać. Wpływy organizacji charytatywnych powiększają się również dzięki hojnym zapisom spadkowym. Brytyjski tygodnik „The Economist” nie bez podstaw zapowiada nadejście „złotego okresu w dziejach filantropii”²⁹.

Obecnie znane są i stosowane na szeroką skalę takie nowoczesne formy działania charytatywnego, jak: impact investing, filantropia współdziałania, filantropia dzielenia się danymi, rozwiązywanie przyczyn problemów społecznych czy venture philanthropy³⁰.

Impact investing uznawany jest na całym świecie za jeden z najbardziej obiecujących trendów w dziedzinie filantropii. Różni się od inwestowania odpowiedzialnego społecznie, ponieważ priorytetowo traktuje zyski społeczne

²⁴ Cyt. za: S z e w c z a k, dz. cyt., s. 15n.

²⁵ Por. E. L e ś, *Zarys historii dobroczynności i filantropii w Polsce autorstwa*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2001, s. 113.

²⁶ Por. *Autobiography of Andrew Carnegie*, Constable & Co. Limited, London 1920, s. 239.

²⁷ Zob. *Filantropia jako kluczowy element biznesu rodzinnego*.

²⁸ Por. Indiana University Lilly Family School of Philanthropy, *The Philanthropy Outlook 2017 & 2018*, Indianapolis, Indiana, 2017, s. 3.

²⁹ *Czy filantropia to dobre rozwiązanie?*, <https://wol.jw.org/pl/wol/d/r12/lp-p/102008167#p12>.

³⁰ Zob. *5 najbardziej obiecujących trendów w filantropii*, <https://www.forbes.pl/csr/5-najbardziej-obiecujacych-trendow-w-filantropii/qfnsxjj>.

i środowiskowe, przedkładając je nad zyski finansowe. Ponadto uwalnia kapitał – potencjał niezbędny do sfinansowania zrównoważonych rozwiązań na rynku. Stosujący impact investing amerykański przedsiębiorca Karl „Charly” Kleissner wskazuje, że tego rodzaju społeczne podejście do inwestowania może być stosowane w różnego rodzaju misjach i inwestycjach, na przykład w przypadku obligacji (ang. social bonds). Kleissner wraz z małżonką stworzyli KL Felicitas Foundation, łączącą impact investing z oferowaniem grantów. Co więcej, Kleissnerowie promują na świecie inwestycje społeczne, dzięki czemu nakłonili już ponad pięćdziesięciu właścicieli aktywów do włączenia się do ich sieci „100% Impact Network”. W ramach tej współpracy członkowie „zobowiązują się do przeznaczenia 100 proc. majątku jednego z ich czołowych wehikułów inwestycyjnych na «wpływowe» inwestycje”³¹, co daje fundacji łącznie około czterech miliardów dolarów zysku³².

Istotne znaczenie mają również filantropia współdziałania i filantropia dzielenia się danymi, najlepszymi praktykami, potrzebami i umiejętnościami. Kooperacja i komunikacja są warunkiem skuteczności działania organizacji filantropijnych. Współpraca stanowi poważny problem dla wielu fundacji, gdyż są one z natury autonomiczne i niezależne. Pozytywne aspekty współdziałania są jednak dostrzegane – powstają konsorcja fundacji (na przykład Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć zrzeszający organizacje ekologiczne działające w największych miastach Polski).

Coraz bardziej popularne staje się także dążenie do usuwania przyczyn problemów społecznych zamiast leczenia ich objawów. Filantrop, który chce przeciwstawić się bezdomności, może sfinansować budowanie schronisk czy też tworzenie programów w zakresie dożywiania. Większą skuteczność zapewniałoby jednak podejście systemowe, czyli działania mające na celu zbadanie czynników powodujących bezdomność w danym miejscu, wyciągnięcie wniosków i wprowadzenie rozwiązań, które wpływałyby na eliminację ujawnionych negatywnych procesów społecznych. Tego rodzaju działalność filantropijna najbardziej zauważalna jest na Bliskim Wschodzie³³.

Aaron Dorfman, dyrektor amerykańskiej organizacji badawczej National Committee for Responsive Philanthropy (NCRP), przekonany jest, że wielu filantropów nie inwestuje wystarczających środków w przynoszące najlepsze efekty strategie obywatelskiego zaangażowania, nacisku czy też zmian systemowych³⁴.

³¹ Tamże.

³² Zob. tamże; KL Felicitas Foundation, *Impact Investing Overview*, <http://klfelicitasfoundation.org/impact-investing-overview/>.

³³ Zob. 2016 BNP Paribas *Individual Philanthropy Indeks*, <https://group.bnpparibas/en/press-release/2016-bnp-paribas-individual-philanthropy-index>.

³⁴ Por. 2015 BNP Paribas *Individual Philanthropy Indeks*, s. 19, https://images.forbes.com/forbesinsights/StudyPDFs/BNPPWM_Forbis_Philanthropy_2015-REPORT.pdf.

NCRP zbadał tego typu działania, aby obliczyć stopę zwrotu z inwestycji finansowych. Okazało się, że jest ona większa niż w przypadku finansowania bezpośredniej pomocy³⁵.

Venture philanthropy to trend łączący tradycyjną filantropię z paradygmatami działania funduszy kapitału podwyższonego ryzyka (ang. venture capital)³⁶. Szybko zyskał on popularność, głównie w USA. Uważa się, że filantropia tego rodzaju może być skuteczna na przykład w sferze bardzo kosztownych badań medycznych³⁷.

Inną, niewspomnianą dotychczas, współczesną formą pomocy potrzebującym jest tak zwana filantropia korporacyjna. Umożliwia ona pogodzenie sprzecznych celów interesariuszy. Oznacza bowiem z jednej strony dobrowolne zaangażowanie się przedsiębiorstw na rzecz dobra wspólnego, z drugiej strony zaś zamierzone działanie firm (w tym korporacji czy banków) rozwijających swoją konkurencyjność, a równocześnie dbających o swoje otoczenie biznesowe. Długoterminowa inwestycja nakierowana na społeczeństwo stanowi zarazem komercyjne narzędzie stosowane głównie w marketingu (na przykład marketing prospołeczny)³⁸. Należy podkreślić, że w filantropii korporacyjnej cele są precyzyjnie określone, co ma przyczynić się do zwiększenia konkurencyjności firmy przy jednoczesnym osiąganiu korzyści społecznych. Dlatego też filantropię korporacyjną w tradycyjnym ujęciu uznaje się za działalność charytatywną. Istotne jest jednak założenie, że w rezultacie podejmowanych działań społecznych przedsiębiorstwo w przyszłości będzie pozyskiwało korzyści finansowe. Filantropia korporacyjna stanowi zatem działanie strategiczne i marketingowe zorientowane na rozwiązywanie określonych problemów społecznych za pomocą nowoczesnych technologicznie narzędzi, prowadzone przez wyspecjalizowany personel z uwzględnieniem współpracy z organizacjami samorządowymi i pozarządowymi. Coraz większe znaczenie ma wyznaczanie celów kampanii, pomiar rezultatów i skuteczności oddziaływania, samą ideę działalności dobroczynnej natomiast sytuje się na drugim planie. Działalność społeczna ma zapewnić firmie jak najdłuższe utrzymanie się na rynku.

³⁵ Por. tamże.

³⁶ „Polskie Stowarzyszenie Inwestorów Kapitałowych definiuje private equity/venture capital jako inwestycje na niepublicznym rynku kapitałowym, w celu osiągnięcia średnio- i długoterminowych zysków z przyrostu wartości kapitału. Private equity/venture capital może być wykorzystane na rozwój nowych produktów i technologii, zwiększenie kapitału obrotowego, przejmowanie spółek lub też na poprawę i wzmocnienie bilansu spółki” (*Venture capital/private equity*, http://www.pi.gov.pl/Finanse/chapter_95011.asp).

³⁷ Zob. 5 najbardziej obiecujących trendów w filantropii.

³⁸ Por. K. Małachuk, *Filantropia korporacyjna – granice „dobroci”*, „Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie” 2012, nr 4(25), s. 7; M. Kwiecińska, *Filantropia korporacyjna i jej znaczenie dla konkurencyjności przedsiębiorstw – przegląd badań*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2015, nr 400, s. 93.

PATOLOGIE FILANTROPII

Często pod pozorami działalności filantropijnej ukryte są przedsięwzięcia biznesowe, które stanowią swoiste zaprzeczenie dobroczynności. Przykładem może być działalność The Foundation for New Era Philanthropy, której założyciel John Bennett pozyskał w ramach Programu Ponziego ponad pięćset milionów dolarów zysku, nie uwzględniając go w bilansach finansowych. Fundacja była faktycznie piramidą finansową³⁹. Konieczne jest demaskowanie rzekomej działalności filantropijnej stanowiącej w istocie sposób unikania opodatkowania, czyli uchylania się od ponoszenia ciężarów publicznych, od solidarnych świadczeń na rzecz innych grup społecznych.

Innym przykładem filantropii jako przedsięwzięcia biznesowego jest prowadzona od początku dwudziestego wieku działalność rodziny Rockefellerów. Założyli oni między innymi The Rockefeller Foundation i Rockefeller Philanthropy Advisors, mające wspierać dążenia do dobrobytu ludzkości na całym świecie. Fundacje te realizują główne założenia filantropii, czyli zmierzają do usunięcia źródła problemu przez urzeczywistnianie zmian systemowych, zamiast usuwania jego efektów. John D. Rockefeller senior nie kryje, że traktuje filantropię jako biznes, którym należy skutecznie zarządzać. W związku z tym cyklicznie przeprowadzane są odpowiednie badania w dziedzinie dobroczynności, opracowywane są programy filantropijne oraz systemowe zarządzanie menadżerskie i administracyjne dla fundacji i funduszy powierniczych oraz promuje się politykę depopulacji⁴⁰. Poza tak pojmowaną działalnością filantropijną fundacje Rockefellerów od lat dwudziestych ubiegłego wieku finansowały publikację podręczników i innych materiałów edukacyjnych, wpływając na przekazywane w nich treści. To z pozoru dobroczynne działanie dla dobra kolejnych pokoleń w istocie umożliwiało filantropom jawne i nieograniczone oddziaływanie na społeczeństwo⁴¹.

Obecnie największą fundacją na świecie jest Bill & Melinda Gates Foundation. Wspomaga ona realizowane w ponad stu krajach inicjatywy w zakresie walki z AIDS i chorobami Trzeciego Świata czy wyżywienia ludności najbardziej ubiednionych regionów świata. Działalność fundacji Billa i Melindy Gatesów, uznawana za kontrowersyjną, ukazuje nowe podejście do filantropii korporacyjnej. Niewątpliwie niektóre inicjatywy fundacji zasługują na uznanie (na przykład jeden z darczyńców, amerykański przedsiębiorca i finansista Warren Buffett, zadeklarował, że po jego śmierci jego majątek – 53 miliardy dolarów

³⁹ Zob. S. Mariotti, *How to Spot Financial Fraud in a Non-Profit: 2 Warning Signs*, https://www.huffingtonpost.com/steve-mariotti/how-to-spot-financial-fraud_b_5675873.html.

⁴⁰ Zob. *Filantropia jako kluczowy element biznesu rodzinnego*.

⁴¹ Por. S. Hongbin, *Wojna o pieniądź 2. Świat władzy pieniądza*, tłum. T. Sierakowski, Wydawnictwo Wektory, Kobierzyce 2011, s. 286n.

– przekazany zostanie na cele charytatywne⁴²). Z drugiej jednak strony Gates wspiera lobby popierające aborcję jako jeden ze sposobów na zwalczenie globalnego przeludnienia. Zaproponował także redukcję szkodliwej emisji dwutlenku węgla poprzez zmniejszenie liczby ludności na świecie. Prowadzenie fundacji umożliwia zdobywanie poparcia polityków, lokalnych władz oraz organizacji pozarządowych⁴³.

Kontrowersyjną postacią jest również Georg Soros, którego nazwisko figuruje na 194 pozycji listy najbogatszych ludzi na świecie (Indeksu Bloomberga). Realizuje on filantropię spekulacyjną o globalnym zasięgu. Powiązania Sorosa z rodziną Rothschildów uczyniły z niego jednego z najpotężniejszych i najbardziej zakonspirowanych finansistów⁴⁴. Zgromadził on wielomiliardowy majątek dzięki zarządzaniu funduszami hedgingowymi⁴⁵ oraz spekulacjom na szeroka skalę⁴⁶, powodując zachwianie równowagi gospodarczej takich potęg światowych, jak: Wielka Brytania, Włochy, Japonia, Rosja czy USA⁴⁷. Soros jest założycielem Open Society Foundations (OSF), których budżet w roku 2017 wynosił 941 milionów dolarów. Dzięki ostatnim subwencjom Sorosa (sięgających osiemnastu miliardów dolarów) OSF stały się jedną z najbogatszych organizacji charytatywnych w Stanach Zjednoczonych i na świecie⁴⁸. Ich misją jest budowanie dynamicznych i tolerancyjnych społeczeństw demokratycznych. W tym celu OSF dążą do umocnienia rządów prawa i wprowadzania zmian systemowych, poszanowania praw człowieka i praw mniejszości, wzmocnienia demokratycznie wybranych rządów i społeczeństwa obywatelskiego, które kontroluje władzę rządową, oraz promują niezależne media⁴⁹. Michael Woolrich w wywiadzie dla CNN stwierdził jednak, że Soros pod pozorem pomocy humanitarnej dąży do realizacji pięciopunktowego planu

⁴² Zob. M. B a l c e r z a k, *Korporacyjna filantropia – świąteczny prezent czy realna pomoc?*, <https://www.forbes.pl/opinie/korporacyjna-filantropia-realna-pomoc-czy-pr-owe-zagranie/ewlnxqv>.

⁴³ Zob. tamże.

⁴⁴ Por. S. H o n g b i n g, *Wojna o pieniądź. Prawdziwe źródła kryzysów finansowych*, Wydawnictwo Wektory, Kobierzyce 2010, s. 226.

⁴⁵ Są to Quantum Group of Funds, zarejestrowane w Curaçao, raju podatkowym na Antylach Holenderskich.

⁴⁶ Sukcesy finansowe Sorosa w latach dziewięćdziesiątych związane były również z poparciem ze strony ówczesnego prezydenta USA Billa Clintona, (por. A. v o n R é t y i, *George Soros. Multimiliarder, jego globalna sieć i koniec takiego świata, jaki znamy*, tłum. E. Lubelska, Biały Kruk, Kraków 2016, s. 165n.).

⁴⁷ Por. tamże, s. 7.

⁴⁸ Zob. *George Soros przekazał swoim fundacjom prawie 18 mld dol. Wszystko z prywatnych pieniędzy*, <https://businessinsider.com.pl/finanse/inwestowanie/george-soros-przekazuje-miliardy-dol-na-swoje-fundacje/3kn5ndw>.

⁴⁹ Zob. Open Society Foundations, *Mission & Values*, <https://www.opensocietyfoundations.org/about/mission-values>.

przewidującego: ustanowienie „gabinetu cieni”, przejęcie kontroli nad mediami, destabilizację państwa przez kształtowanie opinii wrogiej wobec rządu, infiltrację amerykańskiego systemu wyborczego, a ostatecznie przejęcie kontroli nad światem⁵⁰.

Open Society Foundations działają od roku 1979 na całym świecie, w ponad stu krajach, między innymi w: Armenii, Mołdawii, Gruzji, Belgii i Turcji, na Węgrzech i Ukrainie, w Hiszpanii, Brazylii, Pakistanie, Afganistanie, Ugandzie i Południowym Sudanie⁵¹, czyli tam, gdzie mają miejsce zamieszki wewnętrzpaństwowe, próby obalenia władzy, terroryzm czy też nierespektowane są prawa człowieka. Soros bowiem uznawany jest za „specjalistę od destabilizacji”⁵². W swoich publikacjach często podkreśla wady globalizacji⁵³, mając na celu umocnienie systemu, w którym mógłby sprawować kontrolę nad społeczeństwem. Ponadto w swojej działalności koncentruje się na krajach, w których może znaleźć nowe rynki zbytu. Przykładem tego może być Polska, gdzie filantrop wspierał NSZZ Solidarność oraz wywierał wpływ na trzech kolejnych prezydentów⁵⁴. W roku 1988 założył Fundację Batorego – pozornie niezależną organizację pozarządową, która w istocie miała umożliwić mu kontrolowanie wielu dziedzin życia społecznego; organizowane w jej ramach konferencje i szkolenia stwarzały okazję do prowadzenia obserwacji urzędów. W Czechosłowacji Soros wspierał „Kartę 77”, by w ten sposób zachwiać równowagą czeskiego rządu. W Macedonii i Chorwacji wspomagał finansowo konfigurację połączenia internetowego dla uniwersytetów, a w Sarajewie sponsorował (w latach 1994-1995) edukację studentów oraz uczniów – celem tych działań było oddziaływanie przez media na ludzi młodych, a więc grupę najbardziej podatną na wpływy. W oblężonym Sarajewie OSF dostarczyły wydawcom gazet, czasopism i książek ponad 180 ton papieru, wsparły publikację 52 podręczników dla szkół podstawowych i średnich, jak również ufundowały ponad 500 stypendiów dla dziennikarzy – wszystkie te z pozoru filantropijne działania o charakterze finansowym miały na celu prowadzenie operacji propagandowych, manipulację i kontrolę nad przekazywanymi informacjami⁵⁵. Na Ukrainie Soros prowadził działalność od początku lat dziewięćdziesiątych: w roku 2004 wspomagał Majdan i „pomarańczową rewolucję”, Wiktora Jusz-

⁵⁰ Por. v o n R é t y i, dz. cyt., s. 168.

⁵¹ Zob. Open Society Foundations, *Offices & Foundations*, <https://www.opensocietyfoundations.org/about/offices-foundations#europe>.

⁵² V o n R é t y i, dz. cyt., s. 74.

⁵³ Zob. np. G. S o r o s, *Der Globalisierungsreport. Weltwirtschaft auf dem Prüfstand*, Alexander Fest Verlag, Frankfurt am Main 2002; t e n ż e, *Bańka amerykańskiej supremacji*, tłum. D. Chylińska, Wydawnictwo Znak, Kraków 2004.

⁵⁴ Por. H o n g b i n g, *Wojna o pieniądze. Prawdziwe źródła kryzysów finansowych*, s. 228.

⁵⁵ Por. v o n R é t y i, dz. cyt., s. 74.

czenkę oraz opozycję, w szczególności ruch studencki „Pora!”, uważany za ugrupowanie o charakterze terrorystycznym. Członkowie tego ruchu byli szkoleni i finansowani dzięki funduszom zachodnich rządów. Wśród darczyńców, oprócz Sorosa, znajdowali się: Departament Stanu Stanów Zjednoczonych, United States Agency For International Development, International Republican Institute i The National Endowment for Democracy⁵⁶. Działania Sorosa w ramach fundacji Vozrozhdeniye (Renesans), polegające na wspieraniu opozycji (jej młodych członków oraz opozycyjnych mass mediów), przyczyniły się do zapaści finansowej na Ukrainie; ich skutkiem były migracje ludności. Głównym celem tych działań natomiast miała być destabilizacja rządu ukraińskiego, a w dalszej perspektywie odbudowa Ukrainy według scenariusza Sorosa⁵⁷.

Można zatem powiedzieć, że metoda działania Sorosa polega na doprowadzaniu do kryzysu całych społeczeństw, aby następnie pod hasłami pomocy i demokracji zmieniać ich oblicze. Ten schemat widoczny jest również w działalności pomocowej różnych organizacji prywatnych (jak fundacja Rockefellerów) oraz publicznych (na przykład Międzynarodowego Funduszu Walutowego). Cel jest ten sam – doprowadzanie do sytuacji wymagającej pomocy, przy czym skutek jej udzielania kryzys, zadłużenie i inne patologie narastają.

Warto tu również przytoczyć zdarzenie związane z The White Helmets – finansowaną przez Sorosa formacją wspierającą inicjatywę The Syria Campaign i współpracującą z The Syrian Observatory for Human Rights. Formacji The White Helmets zarzucano, że prowadząc działalność poszukiwawczą i ratowniczą w Syrii, oczerniają syryjskiego prezydenta Baszara al-Assada oraz współdziałają z terrorystami. Pod pozorem działalności humanitarnej zbrojono syryjskich rebeliantów, zgodnie z strategią Sorosa, który wspierał interwencje militarne skierowane przeciw Assadowi, wykorzystując do tego grupę Avaaz.org oraz Dżabhat an-Nusra (syryjską Al-Kaidę)⁵⁸.

Już w roku 2011 francuska gazeta „Le Journal du Dimanche” opublikowała ostrzeżenia dla świata wystosowane przez libijskiego przywódcę Muammara Kaddafiego: „Jeśli chcecie mi zagrozić i mnie zdestabilizować, zasiejecie zamęt, wspomócie Al-Kaidę i zbrojne grupy rebeliantów. Oto co się stanie: zostaniecie zalani falą imigrantów z Afryki, która z Libii przetoczy się do Europy. Nikogo już tu nie będzie, by ją zatrzymać. Al-Kaida zdomowi się

⁵⁶ Wszystkie te ugrupowania w różnych krajach wykorzystywano w celu urzeczywistniania waszyngtońskiej strategii „absolutnej dominacji” (por. F.W. E n g d h a l, *Absolutna dominacja. Totalitarna demokracja w nowym porządku świata*, tłum. M. Kotowski, Wydawnictwo Wektory, Wrocław 2015, s. 53).

⁵⁷ Por. tamże, s. 184-188.

⁵⁸ Por. tamże, s. 98-100.

w północnej Afryce”⁵⁹. Wtedy jeszcze nie sądzono, że zbliża się kolejna „europejska wiosna ludów” i niepowstrzymana fala terroryzmu.

Open Society Foundations, podobnie jak i inne fundacje bogatych elit, wspierają migrację, również zarobkową. Już w roku 2005 pod patronatem OSF powstał European Programme for Integration and Migration (EPIM) inwestujący wielkie sumy pieniędzy w celu przekształcenia Europy w jeden wielki obóz przejściowy. W skład EPIM wchodzi ponad czterysta pięćdziesiąt organizacji w czterdziestu pięciu europejskich i pozaeuropejskich krajach. George Soros wspiera EPIM, który z kolei dofinansowuje niemiecką organizację broniącą praw człowieka Pro Asyl, a ta wspiera w2eu, organizację zapewniającą kontakty i doradztwo uchodźcom i migrantom⁶⁰. Andreas von Rétyi pisze: „Za pomocą swojego miliardowego majątku Soros mógłby pomóc odbudować nie tylko infrastrukturę Syrii, ale również Iraku, zwalczyć w ten sposób przyczyny ucieczki, przerwać opuszczanie ojczyzny przez ludność i zapewnić jej bezpieczną przyszłość. Każde euro wydawane w Niemczech i w Europie na uchodźców jest przecież warte co najmniej dziesięć razy więcej w ich własnych krajach”⁶¹. Soros woli jednak destabilizować sytuację na świecie, wykorzystując do tego OSF, i rozwijać szeroką działalność spekulacyjną w celu powiększania swoich zysków i wpływów. Napływający sukcesywnie do Europy od roku 2014 uchodźcy stali się więc narzędziem politycznym, przedmiotem manipulacji elit⁶².

Soros zachęca Unię Europejską, by poprzez zaciąganie długów spowodowała ożywienie wzrostu gospodarczego w należących do niej krajach⁶³, a także rozwiązała problem masowego napływu emigrantów. „Zakłada jednak nie tylko gigantyczny program zadłużenia Unii na rzecz emigrantów, lecz również założenie centralnych struktur: jednolitej agencji europejskiej do spraw przyznawania azylu oraz jednolitej europejskiej ochrony granic. Agencje te miałyby w przyszłości podejmować wszystkie decyzje dotyczące kierowania migrantami oraz ich ochrony. Innymi słowy: kraje członkowskie miałyby przekazać centralnej agencji imigracyjno-azylanckiej znajdującej się w Brukseli prawa do suwerennego decydowania o swoich granicach i o tym, komu wolno je przekraczać”⁶⁴. Przykład ten ujawnia dążenie do „stworzenia coraz dalej idącej jedności internacjonalistycznej i rozwiązania państw narodowych”⁶⁵, czyli utworzenia jednego państwa w ramach Unii Europejskiej i pozbawienia

⁵⁹ Cyt. za: v o n R é t y i, dz. cyt., s. 104.

⁶⁰ Por. v o n R é t y i, dz. cyt., s. 232.

⁶¹ Tamże, s. 230.

⁶² Por. tamże, s. 106.

⁶³ Por. tamże, s. 223.

⁶⁴ Tamże.

⁶⁵ Tamże, s. 223n.

krajów członkowskich ich tożsamości narodowej. Inwestycje w globalną filantropię zakładają bowiem uzyskanie zwrotu nakładów – nie bezpośrednio, jak w biznesie, lecz pośrednio, w następstwie przebudowy tradycyjnego społeczeństwa w społeczeństwo multikulturowe, otwarte, mobilne, konsumpcyjne, hedonistyczne i zatowizowane. Globalna spekulacja ma doprowadzić do destabilizacji Europy.

*

Przytoczone powyżej przykłady wskazują, że celem prowadzonej na szeroką skalę działalności filantropijnej bywa nie świadczenie bezinteresownej pomocy, lecz osiągnięcie władzy i wpływów, podporządkowanie społeczeństwa czy – pośrednio – uzyskanie korzyści finansowych. Współczesne modele działalności filantropijnej ułatwiają ukrywanie zasobów finansowych – środki przekazane na cele pomocowe nie są już wprawdzie własnością potentata finansowego, lecz nadal sprawuje on nad nimi pełną kontrolę i może je wykorzystywać do realizacji swoich dążeń w zakresie polityki: oświatowej, informacyjnej, kulturalnej, migracyjnej czy demograficznej. Filantropia może być wyrafinowaną metodą wywołania kryzysów – zgodnie z zasadą, że najskuteczniejszym sposobem unicestwienia danego państwa jest wprowadzenie w nim zamętu, w sposób bezkrwawy dokonuje się niszczenie jednostek i społeczeństw. Pieniądz stanowi kluczowe narzędzie tego proceduru⁶⁶.

Należy zatem postawić pytanie, dlaczego działalność filantropijna nie jest w stanie sprostać pokładanym w niej nadziejom. Św. Jan Paweł II w encyklice *Sollicitudo rei socialis* wskazuje, że: „wśród działań i postaw przeciwnych woli Bożej, dobru bliźniego i wśród «struktur», które z nich powstają, najbardziej charakterystyczne zdają się dzisiaj być dwie: z jednej strony wyłączna żądza zysku, a z drugiej pragnienie władzy z zamiarem narzucenia innym własnej woli” (nr 37). Słowa te dobrze oddają motywację działań współczesnych filantropów – finansistów, korporacji i pozbawionych skrupułów „banksterów”. Janusz Szewczak trafnie zauważa, że wobec zaniku najbardziej podstawowych wartości, takich jak uczciwość, przyzwoitość czy współczucie, nikt nie jest w stanie naprawić świata, zwłaszcza świata finansów⁶⁷. Wprawdzie nadal wśród filantropów występują osoby i organizacje, których zaangażowaniu przyświeca idea niesienia pomocy potrzebującym, uzasadnione wydają się obawy, że w działalności filantropijnej wspomniane wartości zostaną całkowicie zdominowane przez działania spekulacyjne.

⁶⁶ Por. H o n g b i n g, *Wojna o pieniądz. Prawdziwe źródła kryzysów finansowych*, s. 228.

⁶⁷ Por. S z e w c z a k, dz. cyt., s. 165.